KÖNYVJELZŐ
AZ ÚJ SZÓ MELLÉKLETE

2004. október 21., csütörtök 3. évfolyam, 10. szám

Csak fa és ég között

Zöld gömb a hegy,
ketten
ni, itt ülünk a tetején.
Nyugszik a lélek,
az örök háborgó, a csónaktörő,
lobogós hullámú áramlata vérünknek
most csöndes ő, mint eső hajtotta nyúl
pajta szénája alatt.
Se ember, se város, csak fa és ég,
ami körülvesz.
De jó, de jó!
végtelenségek lépkednek a tiszta szélben,
húzzuk elő emlékeinket édes
és zsinegen tartva őket, mint kisdiákok a sárkányokat,
eresszük föl mennyország felé.
Szilaj hangomat verik vissza a kék hegyek,
rájuk kiáltok, nem tudom miért.
Csak egy kis fekete pont vagyok
ragyogó szemed bogarán,
szeretném mégis:
sohse felejtsed el ezt a pillanatot.
Csellók szólnak az erdőkből
s Lőcse alszik szent múltjába merülve,
mint a nefelejcsfüves hegy égő szíveink alatt.

Szalatnai Rezső

(A *Nyugat* 1930. évi 21. számában megjelent versével emlékezünk a 100 évvel ezelőtt született Szalatnai Rezsőre.)

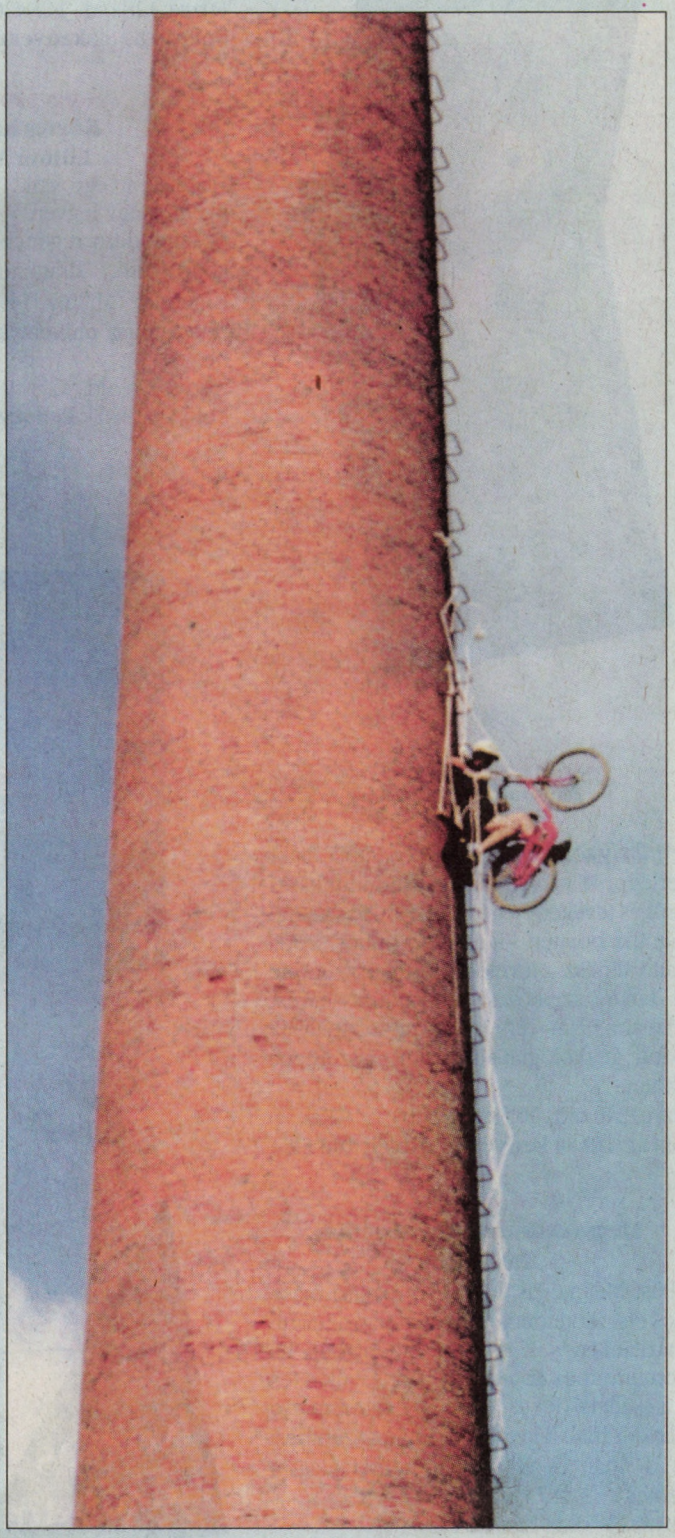

(Juhász R. József: Biciklizés a levegőben, 2001)

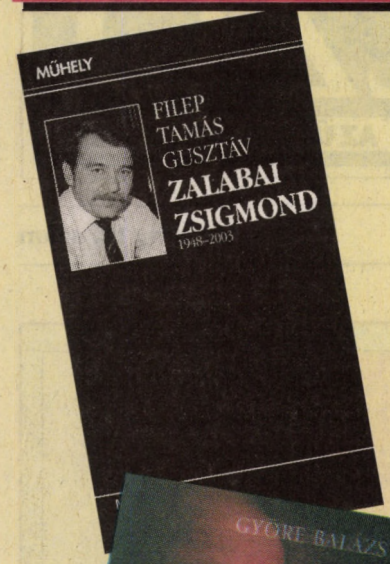

Filep Tamás Gusztáv
Zalabai Zsigmond
Nap Kiadó

A *Műhely*-sorozat következő darabja újabb mérlegpróba Zalabai Zsigmond munkásságáról és tevékenységéről. Az 1998-as kismonográfia bővített kiadása a kritikus, irodalomtörténész, művelődéstörténész, egyetemi tanár, szerkesztő és kultúraszervező Zalabai (1948–2003) lezárult életpályáját tekinti át filológiai-társadalmi összefüggésekben.
Fűzve, 240 old., 10,5x18,5 cm
bolti ár: 110 Sk **kedvezménnyel: 100 Sk**

Győre Balázs
Megszakítottam egy regényt
Kalligram

A Füst Milán-díjas költő és prózaíró második verseskötetének epikus darabjai, történetszilánkjai a klasszikus modernség hagyományaihoz kötődnek. Többségük a test és a szellem (jel és jelentés) egymásra csodálkozásának jegyében fogant. A szembesítés drámai, és egyáltalán nem fájdalommentes.
Kötve, 136 old., 12x19,2 cm
bolti ár: 250 **kedvezménnyel: 190 Sk**

Horváth Erika összeáll.
Vidám kalendárium 2005
AB-ART

Egy évre szóló nevetnivaló. A szöveges és képviccek gazdag tárházán kívül mulatságos történetek, sikamlós esetek, tréfák, anekdoták, angol- és akasztófahumor, aranyköpések, szállóigék, paródiák, aforizmák, komolytalanságok, meghökkentő hírek és mesék, humoreszkek, horoszkóp.
Fűzve, 128 old., 14,8x20,7 cm
bolti ár: 89 Sk **kedvezménnyel: 79 Sk**

Kmeczkó Mihály
Köztes hazában
Lilium Aurum

Ha életem egy van, úgy illik, hogy regényem is egy legyen – olvasható e különös posztmodern regényben, mely szerzője, a költő, író, dramaturg és szerkesztő Kmeczkó Mihály (1944–2004) halálával posztumusz műként kerül az olvasó kezébe.
Kötve, 176 old., 12,8x18,2 cm
bolti ár: 284 Sk **kedvezménnyel: 256 Sk**

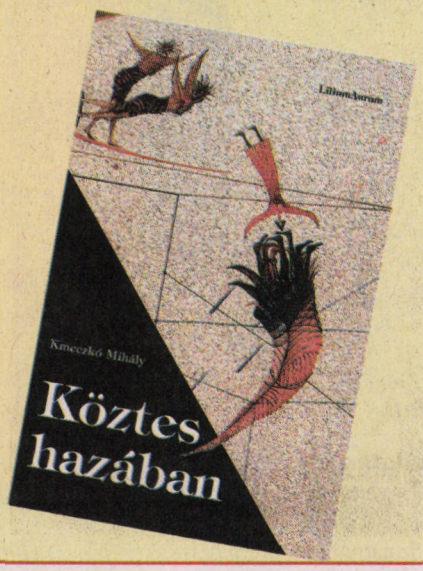

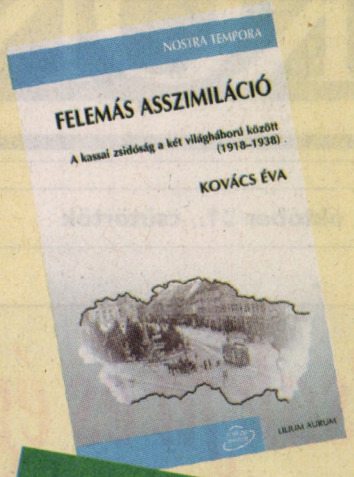

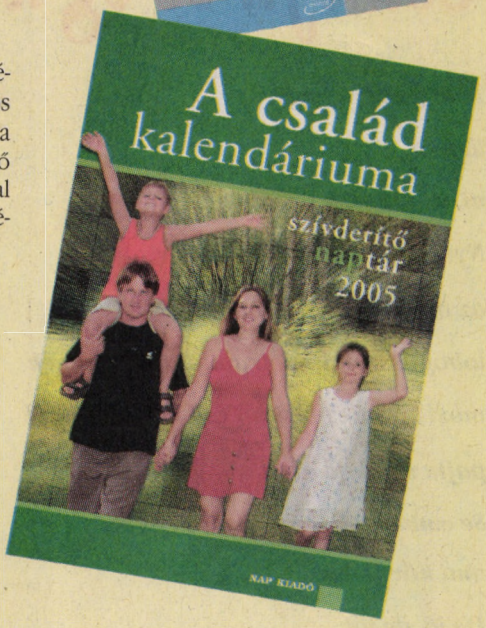

Kovács Éva
Felemás asszimiláció
A kassai zsidóság a két világháború között (1918–1938)
Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum

Az adatok és elemzések szerint a kassai zsidóság a két háború közötti időszakban betagozódott a csehszlovák társadalomba, s bár kötődéseit a magyar nyelvhez és kultúrához megőrizte, eltávolodott egykori nemzetétől.
Fűzve, 198 old., 12x19,6 cm
bolti ár: 180 Sk **kedvezménnyel: 162 Sk**

Cs. Liszka Györgyi szerk.
A család kalendáriuma 2005
Szívderítő NAPtár
Nap Kiadó

A jövő évre szóló kalendárium tele mindennapra alkalmas tanácsokkal, pihentető, elmés vagy éppen szívderítő olvasmányokkal. A naptári részen kívül színes rovatokkal: család, időutazás, szépirodalom, képzőművészet, világjáró, háziorvos, divat, életmód, fészek, gyermekkalendárium.
Fűzve, 196 old., 16,5x23,5 cm
bolti ár: 140 Sk **kedvezménnyel: 120 Sk**

ÚJ KÖNYVEINK

Pénzes István
Anyanyelvi kavalkád
Lilium Aurum

Előző, *Anyanyelvi játékok* című könyvéhez hasonlóan a szerző ezúttal is a szórakoztató fejtörés és a szellemet-képzeletvilágot megmozgató versenyzés módszeréhez folyamodva szólítja játékos küzdelemre a magyar nyelv szerelmeseit – korosztálytól függetlenül.
Fűzve, 144 old., 20,8x29,8 cm
bolti ár: 168 Sk **kedvezménnyel: 152 Sk**

Rákóczi Kiáltványa
Lilium Aurum

Az exkluzív kiállítású kötet az író fejedelemnek a keresztény világhoz intézett s a szabadságharc okairól és céljairól szóló manifesztumát adja közre. A *Recrudescunt...* szövegéhez tartozó utószóban Limpár Péter a szabadságharc történetét foglalja össze.
Kötve, 58 old., 21,8x20,8 cm
bolti ár: 262 Sk **kedvezménnyel: 236 Sk**

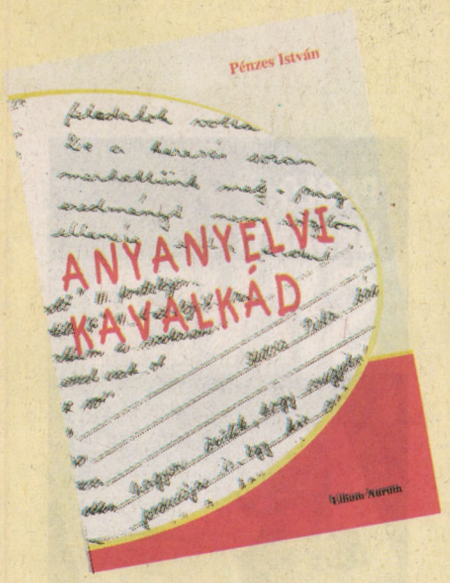

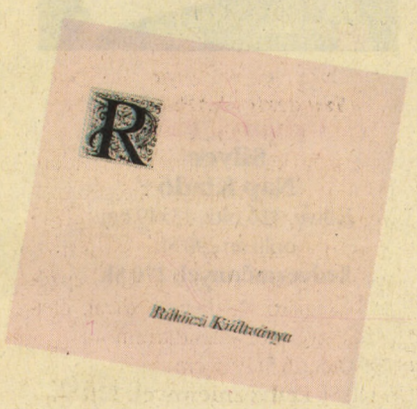

A HÓNAP VERSE

Ősz felé

Kenyerem javát? Te tudod!
Ötvenötös lettem.
Őszbe csavarodtam.
Versbe menekedtem.

Tört szívemben megíratlan
versek tornyosulnak.
Október van, vén diófák
levelei hullnak.

Álmaim versei,
írjatok meg engem
az égig hajló csendben.

Október. Az ég aranya
boldog arcomra hull.
Fácán rikolt s csipkebokor lángol
kimondhatatlanul.

Széjjelesnek erős hegyek,
kiszáradnak kék tengerek!
Ősz fejjel a teremtésben
mint a darvak, útra kelek.

Hány éve már: az évszakok
himnusza száll, ragyog.
Hány éve már: ó, gyorsvonat
röpíti sorsomat.

Alkonyodik. Szól a harang.
Örökké élsz. Giling-galang.
Giling-galang. Szól a harang.
Némán fészkel a vadgalamb.

Öreg lettem, öreg harcos –
ragyogtasd fel ifjú arcod,
Istenem.

Nézz magadba. Nézz az égre.
Szelíd vagy. Fáradt.
S isten, mint az óceán,
árad, egyre árad.

Világgá tárod ablakod:
örök szülőd, a csend ragyog.

Válj ak, váljak lelkes röggé:
most és mindörökké.

Kulcsár Ferenc

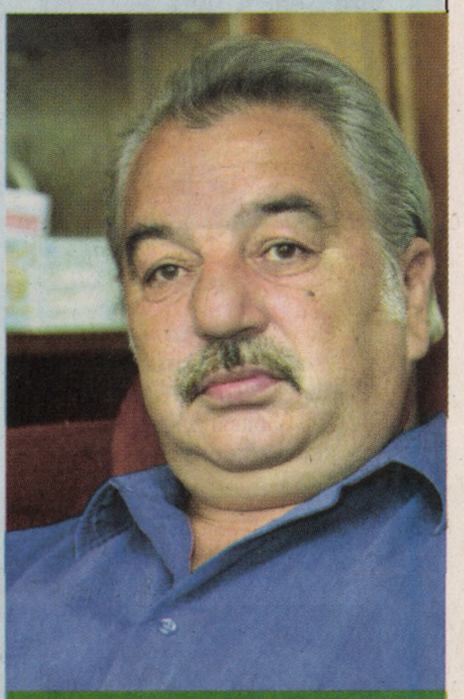

Kulcsár Ferenc
(1949. X. 9., Dunaszerdahely)
Somogyi Tibor felvétele

Kulcsár Ferenc
Ördögszekér
Lilium Aurum

Legújabb könyvében a szerző szülőföldjének, a Bodrogköznek a hiedelmeit és tündérmeséit, a néphagyományban élő legendákat, mondákat, regéket, történeteket költötte át mély átéléssel. A harminc tündéri mese hangulata, ízei a szülőföld és az anyanyelv szeretetét és megtartó erejét közvetítik. Németh Ilona színes illusztrációival.
Kötve, 136 old., 21,7x30,3 cm
bolti ár: 289 Sk
kedvezménnyel: 259 Sk

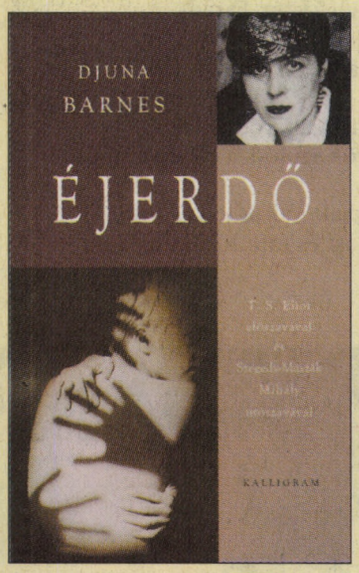

Barnes, Djuna
Éjerdő
Kalligram
Fűzve, 176 old., 11,3x18 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 139 Sk

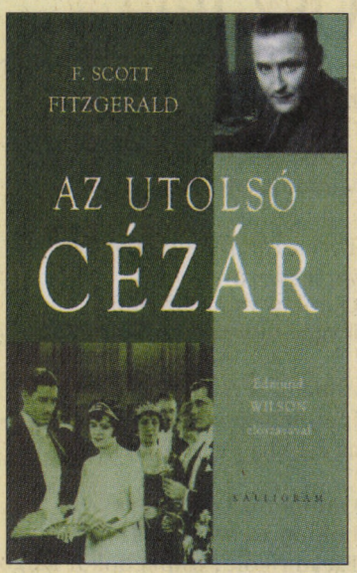

Fitzgerald, F. Scott
Az utolsó cézár
Kalligram
Fűzve, 240 old., 11x17,8 cm
bolti ár: 290 Sk
kedvezménnyel: 259 Sk

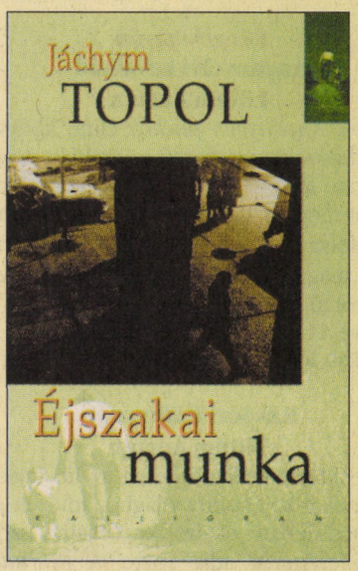

Topol, Jáchym
Éjszakai munka
Kalligram
Kötve, 280 old., 12x18,8 cm
bolti ár: 230 Sk
kedvezménnyel: 190 Sk

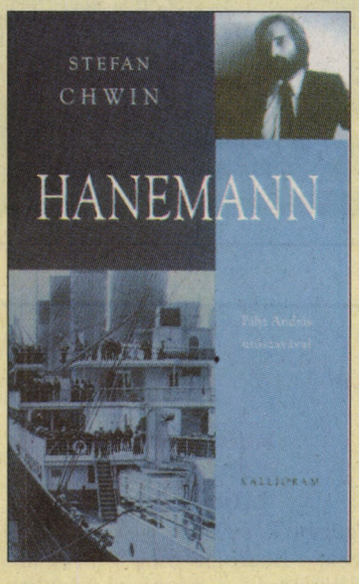

Chwin, Stefan
Hanemann
Kalligram
Fűzve, 280 old., 11,2x17,9 cm
bolti ár: 290 Sk
kedvezménnyel: 250 Sk

Hrabal, Bohumil
Skizofrén evangélium
Kalligram
Kötve, 440 old., 15x22,5 cm
bolti ár: 400 Sk
kedvezménnyel: 360 Sk

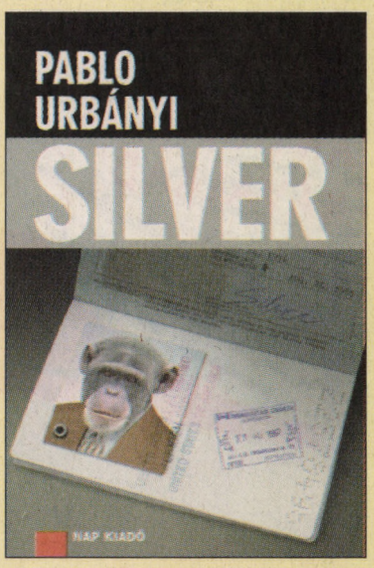

Urbányi, Pablo
Silver
Nap Kiadó
Kötve, 326 old., 13x19 cm
bolti ár: 290 Sk
kedvezménnyel: 270 Sk

A kék és a sárga

„De vajon ki van abban a helyzetben, hogy megállapíthassa, mikor térünk le a hitelesített ösvényről?"

(Gazdag József: Kilátás az ezüstfenyőkre)

Amióta olvasni tudok, regénypárti vagyok. Szeretem, ha a megelevenedő szövegtér időt kér tőlem. Szeretem, ha sokáig olvashatom.

A rövid szöveg nekem mindig túl rövid, túl kevés. Mégis vannak kedvenceim. Az első nagy szerelem Boccaccio. Mikor találkoztunk, még *nem tudtam,* hogy ő a legelső, a legfontosabb. Csak azt láttam, hogy szép testes könyvet írt, és hogy a történeteket egy megismerhető-elmesélhető keret rendszerezi. Mire észrevettem, hogy amit olvasok, az nem regény, már annyira rabul ejtett, hogy megbocsátottam neki. Kiválasztottaim száma később is alig gyarapodott. Julio Cortázar és Örkény lettek a *rövidek* új lakói. A *Nagyítás,* az *Összefüggő parkok* és az *Egypercesek.* Addigra már tudtam, hogy a novella, az elbeszélés nem regény, mert nem akar regény lenni, de tudtam azt is, hogy csak autonóm, felismerhető világot teremtő szerző léphet be azok köze, akiket a regény iránti elfogultságom ellenére még szeretni tudok. A rövid műfajok szövegei ekkorra már túl gyakran hagytak magamra valahol félúton. Túl gyakran ígértek teljesíthetetlent. Bár az is lehet, nem lévén bennfentes, túl sokat vártam egy-egy szövegtől.

Az eddig mondottak logikáját követve, miután Gazdag József kötete nem regény, azzal kéne folytatnom, hogy a számomra kiválasztottak legszemélyesebb listája új szerzővel gyarapodott. Sőt talán az a gyanú is felébredt már egyesekben, hogy a folytatásban Gazdag és az eddig felsorolt szerzők közötti valós vagy vélt összefüggéseket próbálom majd igazolni, hiszen nem illik csak úgy vaktában vagdalkozni, nem illik bejáratott játékszabályoknak és elvárásoknak hátat fordítani. Ha a puska ott lóg a falon, akkor a darab során el is kell sülnie (Váradi: *A dramaturgia kézikönyve).*

Ami talán valóban közös az eddig említett szerzőkben – szövegeikben –, az esetleg elsősorban az lehet, hogy a megszólalás nyelve (nyelvi közege) bizonyos értelemben valamennyiüknél irreleváns, szövegeik a nyelv által meghatározott közösségen túlra tekintenek, és talán az is, hogy ezek a szövegek a kritikától és az elmélettől független, önálló életre képesek. Az olvasni tudás képessége az olvasás igényével társulva elég ahhoz, hogy az olvasó előtt megnyíljon a szöveg. Az olvasás aktusának idejétől és helyétől függetlenül.

Gazdag szövegei olvasásának nem feltétele a specifikus közép-kelet-európai beavatottságtudat, nem csak azt az olvasót várják, aki képes átérezni és megérteni a területi sajátságokat. Vannak ugyan nyelv- és területspecifikus terepei a szövegnek, de ezek csak kiegészítik, nem csorbítják a jelentést (annak érvényét). Az én hangsúlyosan szubjektív olvasatomban ezt a *nyelvhaza-jellegzetes* szempontot a mindenki számára – így számomra is – felismerhető Fonzi (Alfons Knudsen, **Az árnyak kifürkészése**) mellett Tompa Mihály képviseli. Az ezüstfenyők látványába feledkező álmatlanság (**Kilátás az ezüstfenyőkre**) az, ami bennem Tompát idézi fel, Tompa a hazai tájat és ettől a bezártság, az alkotni képtelenség gyötrelme sokkal személyesebb és tapinthatóbb lesz. A miénk. Kivételes.

Gazdag József szövegeinek azonban nincs szükségük ilyenfajta mankóra. A világra nyitottan kommunikálnak az olvasóval a végességbe dermedt dinamika paradoxonjairól, a halálba hajló élet köreiről, a merev ikonképek érvényességének kérdőjeleiről...

A **Kilátás az ezüstfenyőkre** c. kötet kilenc szövege a remény kilátástalanságának bizonyosságával szólítja meg az olvasót. A világra ma jellemző információdömping igényének helyenkénti megidézésével (**Kísérlet egy Vencl-paradigma felállítására**, **Az árnyak kifürkészése)** ugyanakkor ironikus zárójelbe is helyezi az így megképzett világot: *„És egyáltalán, a sötétség tényén kívül semmiben sem lehetünk egészen bizonyosak."* (**Az otthonról való bizonyosság,** 102.)

A kötet elbeszéléstechnikai szempontból egyik legösszetettebb szövege Miloš Krug története (**Mozgásterünk szűkülésének fokozatai**), melyet az elbeszélői nézőpont folytonos változásai jellemeznek (időnként egy pók – a pók? – szemszögéből látjuk a dolgokat, aki egyébként is jellegzetes szereplője e szövegvilágnak; **A kegyelem pillanatában:** *„Bálint arra gondolt, elmondja a lánynak, hogy mi történt a pókkal, hogy részletesen elmeséli azt a hajnalt, amikor végül agyonnyomta a pókokat."* – 49.o; a **Mozgásterünk szűkülésének fokozataiban:** *„Ez a tér. A pók azt mondja: világ. Talán."* – 77.).

Hangsúlyosan többösszetevős szöveg **Az árnyak kifürkészése** is – Alfons Knudsen (Fonzi) életének nyomolvasása – Vesaliustól a halálba érés állapotáig: *„Mondd el az igazat!"... „De vajon ki van abban a helyzetben, hogy megállapíthassa, mikor térünk le a hitelesített ösvényről?"* (117.)

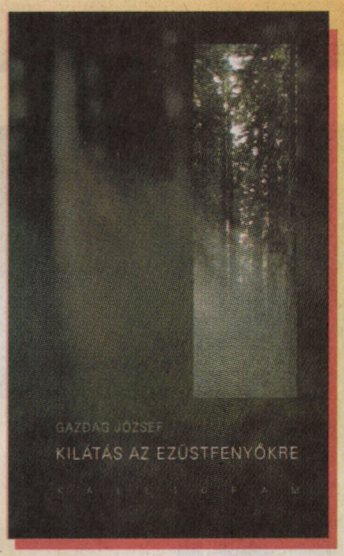

Gazdag József
Kilátás az ezüstfenyőkre
Kalligram

Az első kötetes szerző hőseit az állandó keresés, a méltóságukhoz való kétségbeesett ragaszkodás jellemzi, egészen addig, míg minden hideg kék nem lesz... A Pozsonyban élő prózaíró elbeszélései arról győzhetik meg az olvasót, hogy a kaland, az útvesztőben való bolyongás megéri, hiszen kiforrott stílusú, önálló nyelvi világgal és eredeti szemléletmóddal rendelkező novellista lépett irodalmunkba.

Kötve, 192 old., 11x18,5 cm

bolti ár: 220 Sk **kedvezménnyel: 200 Sk**

Gazdag József szövegalakító stratégiájának legszembetűnőbb jegye a visszatérés és az ismétlés. Szövegkomponáló eljárásai a szakrális szövegek monoton állandóságát és a refrént az értelmezés középpontjába emelő dalok struktúráját egyaránt felidézik. A szakrálissal való elhatárolódó együttélés egyébként témaként is meghatározó módon van jelen a szerző szövegeinek terében (**Kísérlet egy Vencl-paradigma felállítására**, **A sziklaomláson túl, A kegyelem pillanata**, **A sötét, ha eljön**).

Az egy korábbi pontba való visszatérés mint a világbavetettség fogódzójaként felkínált lehetőség a legalapvetőbben talán **Az otthonról való bizonyosság** és a **Kilátás az ezüstfenyőkre** szövegterében van jelen. Hasonló fogódzóként olvasható Ágnes jelenléte, de míg a szövegegységek szintjén történő ismétlés a bezártság állandóságát erősíti, Ágnes ismétlődő jelenléte a bezáruló szövegvilágnak a szöveghatáron túlival való kapcsolattartási lehetősége. Ágnes az önfelszámolásba billenés ellensúlyaként jelenik meg (a kötet más szövegeiben is!), résztvevő/részvevő kívülállása a kintiként megképződő, paralel világgal való kommunikáció talán egyedüli esélye. (Akár madáchi értelemben is.

Dusík Anikó

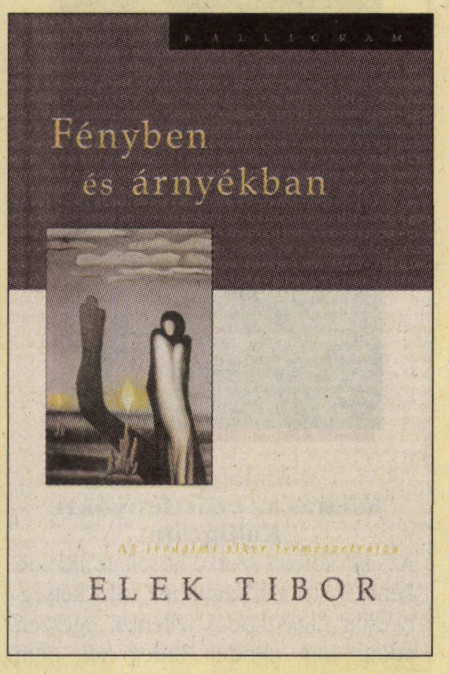

Elek Tibor
Fényben és árnyékban
Az irodalmi siker természetrajza
Kalligram
Kötve, 480 old., 13x20 cm
bolti ár: 390 Sk
kedvezménnyel: 350 Sk

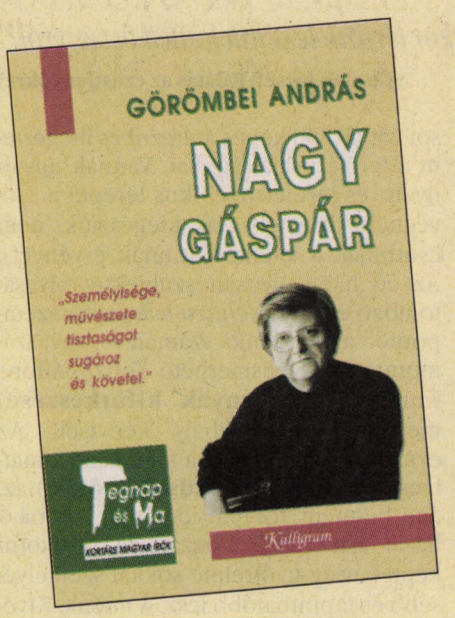

Görömbei András
Nagy Gáspár
Kalligram
Fűzve, 256 old., 12,5x18 cm
bolti ár: 210 Sk
kedvezménnyel: 190 Sk

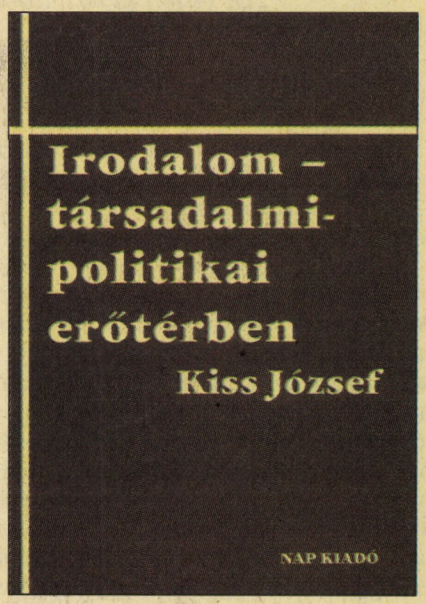

Kiss József
Irodalom – társadalmi-politikai erőtérben
Nap Kiadó
Fűzve, 120 old., 15x21 cm
bolti ár: 130 Sk
kedvezménnyel: 110 Sk

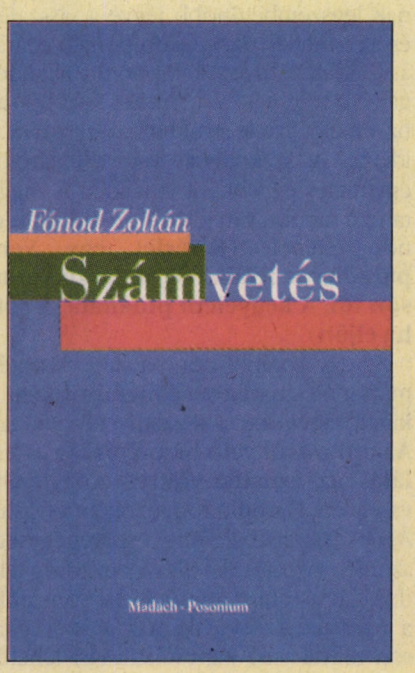

Fónod Zoltán
Számvetés
Madách-Posonium
Kötve, 248 old., 12,5x20,3 cm
bolti ár: 165 Sk

Györffy Miklós
Magyar elbeszélő szólamok
Kalligram
Kötve, 336 old., 12x18,5 cm
bolti ár: 240 Sk
kedvezménnyel: 225 Sk

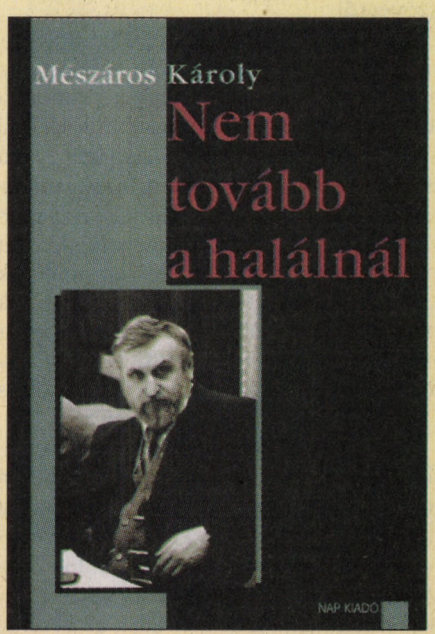

Mészáros Károly
Nem tovább a halálnál
Nap Kiadó
Fűzve, 348 old., 16x23 cm
bolti ár: 350 Sk
kedvezménnyel: 290 Sk

Németh Gábor–Sebők Zoltán
A mémek titokzatos élete
Kalligram
Fűzve, 176 old., 12,2x20 cm
bolti ár: 210 Sk
kedvezménnyel: 190 Sk

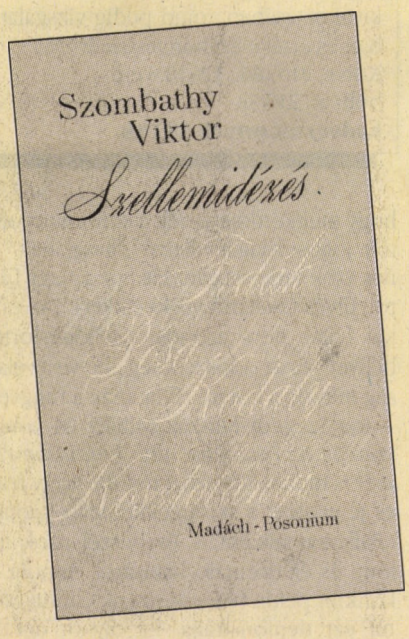

Szombathy Viktor
Szellemidézés
Madách-Posonium
Kötve, 168 old., 12x20 cm
bolti ár: 145 Sk

Irodalmi és nyelvi interpretációk

Az egyetemi és főiskolai közeg jó esetben olyan szellemi műhelyként funkcionál, amelynek jó esetben kisugárzása van. Így van ez Magyarországon (gondoljunk csak a szegedi egyetemen működő dekon-csoportra vagy a Fried István köré csoportosuló fiatalokra, a pécsi Sensus vagy a debreceni Alföld Stúdió könyveire, az ELTÉ-n a Kulcsár Szabó Ernő és Szegedy-Maszák Mihály által inspirált fiatal teoretikusokra, irodalomtörténészekre), és így lenne jó Szlovákiában is. Talán hasonló késztetésből szervezi a besztercebányai Bél Mátyás Egyetem Hungarisztika Tanszéke az egri Eszterházy Károly Főiskolával közösen azokat a konferenciákat, amelyek anyaga rendre könyvként is napvilágot lát.

Az *Irodalmi és nyelvi interpretációk* című kötet az irodalom- és a nyelvtudomány legváltozatosabb területeit öleli fel. Hargittay Emil a szónoki beszéd szerkezetéről ír a régi magyarországi irodalom kapcsán. Először Pázmány Péter egyik prédikációjának retorikai sémáját rajzolja fel, majd Pázmány Bethlen Gábornak írt levelét elemzi, végül Balassi Bálint *Egy katonaénekéről* is szól. Szentesi Zsolt a művészi nyelv sajátosságainak néhány kérdésére tér ki, L. Erdélyi Margit Sütő András *Csillag a máglyán* című drámáját elemzi, Alabán Ferenc pedig a kisebbségi magyar irodalmak sajátosságait vizsgálja *Érték a sajátosságban* című tanulmányában. A nyelvészeti kérdésekkel foglalkozó írások közé sorolható Vágási Margit tanulmánya a magyar és a francia névelők használatáról, Kovács Éva elemzése a magyar igekötők és angol megfelelőik használatáról, Mária Alabánová a nyelvtanulás kommunikatív feltételeiről ír, Lőrincz Julianna a műfordítási terminológia kérdéseivel foglalkozik, Varga Gyula az előragokkal szerepét mutatja be izgalmasan gazdag példaanyagon, a Bíró Ferenc – Kalcsó Gyula páros pedig Heltai Gáspár *Száz fabuláját* vizsgálva azt próbálja kideríteni, milyen (ö-ző és egyéb) nyelvjárások hathattak a szerzőre.

A könyvet nemcsak egyetemi hallgatók, hanem pedagógusok is haszonnal forgathatják – példaként Hargittay Emil tanulmányát említeném, aki az *Egy katonaének* című Balassi-verset orációnak tartva a szónoki beszéd retorikai szerkezetét vázolja fel: *exordium* – 1. strófa: a hallgatóság megszólítása és kérdésfeltevés, *narratio* – 2–4. strófa: a harc fiktív bemutatása az „Ellenség híré"-től az álom leírásáig, *propositio* – 5. strófa: a vitézi eszmény és erkölcs megfogalmazása, *confirmatio* – 6–8. strófa: az 5. strófa tételének megerősítése, ill. fokozás az ellenség meglátásától a halál leírásáig, *conclusio* – 9. strófa: áldáskérő búcsúvétel. A szlovákiai magyar irodalom iránt érdeklődő olvasó számára elgondolkodtató lehet Alabán Ferenc tanulmánya, amelyben a kisebbségi irodalmak specifikumait és azok értékvonzatait illető kérdéseket próbálja a szerző általánosítani. Ebben a kérdésben olvasási tapasztalataim eredményeképpen teljesen eltérő álláspontot képviselek: legalább az *Egyszemű éjszaka,* de főleg az Iródia nemzedékétől kezdődően nyelvi szempontok alapján véleményem szerint kimutathatatlanok az Alabán által említett specifikumok. Például Farnbauer Gábor, Talamon Alfonz, Csehy Zoltán vagy Mizser Attila köteteiről egyáltalán nem tartom valószínűnek, hogy bárki meg tudná állapítani a szerző nevének ismerete nélkül, hogy azok a szlovákiai magyar irodalomba tartoznak, bizonyos közös specifikus jegyek keresése pedig meglehetősen kockázatos vállalkozásnak tűnik. Legutóbb az *Új Forrás* idei szeptemberi számának az összeállításakor szembesültem a problémával: a leadott anyag kapcsán (amely meglehetősen széles merítésű volt, Tőzsér Árpádtól kezdve Hizsnyai Zoltánon, N. Tóth Anikón, Bárczi Zsófián, Hajtman Bélán, Polgár Anikón át Vida Gergelyig) a magyarországi szerkesztők elmondták, az írások színvonalasak, viszont vártak valami különlegességet, valami szlovákiai magyar ízt, specifikumot, de: ugyanaz van, ugyanolyan típusú szövegek, mint náluk, Magyarországon.

Bíró Ferenc és Kalcsó Gyula tanulmánya szintén érdekes olvasmány: a nyelvjáráskutatás kérdései tájainkon meglehetősen népszerűek, ennek a történetiségbe ágyazása pedig izgalmas játék. Mint az eddigiekből is kiderült, az *Irodalmi és nyelvi interpretációk* című kötet folytatásra méltó antológia.

Németh Zoltán

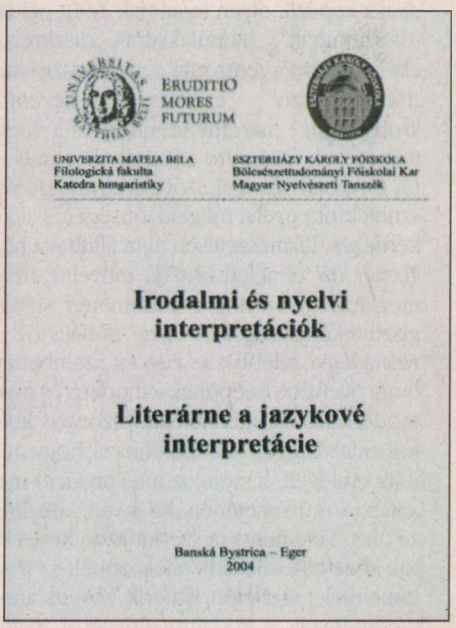

A kettős ügynök

Kis helyen a legkülönfélébb elméleti és szépirodalmi kontextusokat mozgatja meg

Tőzsér Árpád legutóbbi verseskötetéről írott kritikájában tesz említést Bodor Béla a költő „szokatlan szituáltságú tanulmányai"-ról (*Alföld*, 2002/8, 91.). Sajnos, később nem fejti ki bővebben, mit is ért ez alatt, ezért nem is érdemes ilyen irányú találgatásokba bocsátkozni. Érdemes azonban a szokatlanság mozzanatát emlékezetünkben tartani, amikor Tőzsér legújabb könyvéről, az alcím szerint tanulmányokat, kritikákat és jegyzeteket egybegyűjtő *Milétoszi kumisz*ról fogalmazunk meg néhány meglátást. Miért „szokatlanok" ezek az írások, és miként is „szituáltak", azaz: hova helyezik el magukat az irodalomkritika differenciált beszédterében?

Tőzsér Árpád kötetben szereplő írásai számomra leginkább az irodalomelméletet (annak bizonyos képviselőit, értelmező nyelveit, előfeltevéseit, kanonizációs gesztusait) célba vevő „szépírói ellenbeszéd" kontextusában olvasódnak. Markánsan képviselték és képviselik ezt a vonalat Orbán Ottó, Sándor Iván, Grendel Lajos és Hizsnyai Zoltán hol csipkelődő, hol szarkasztikus hangnemű esszéi és irodalompublicisztikai írásai. Tőzsér azonban, minden szembetűnő hasonlóság ellenére, némileg kilóg a sorból. Míg említett kollégái (a névsor természetesen önkényes, s nem kíván semmiféle mesterséges „csoportot" konstruálni) egy oldalon „harcoló" bajtársaknak tekinthetők, addig ő – tudatosan vagy sem, de – „kettős ügynök". Látszólag elmélet-, kánon- és posztmodern-ellenes (e három fogalom szabadon kombinálható), nem kíméli meg a „másik oldalt" kritikus megjegyzéseinek csípős nyilaitól, ugyanakkor értelmezőként maga is azokat a fogalmakat használja, azokra az előfeltevésekre és teoretikus belátásokra támaszkodik, mint a bírált Másik. Kritikusi szótárának integráns részét képezik olyan fogalmak, mint például „disszeminált", „szimulakrum", „diszkrepancia", „pattern", „entrópia", „palimpszesztus", „transzgresszív", „episztémé", „decentrált szubjektum", „narratív identitás", s a versértelmezések visszatérő eljárásának számít a lírai én pozíciójára, a szövegben megszólaló szubjektum nyelvi megelőzöttségére való rákérdezés. Természetesen nem állítható, hogy Tőzsér ún. elméleti kritikát művelne (írásai meglátásom szerint a különnemű stílusregisztereket mozgósító *esszé* műfajához állnak a legközelebb), az viszont szembetűnő, hogy nyelvébe beépültek a modern és posztmodern irodalomelméletek bizonyos kulcsfogalmai. Tegyük azonban hozzá, hogy nemcsak emlegeti, hanem az interpretáció munkájában/művészetében „be is veti", alkalmazza őket. Véleményem szerint azon kevés költők közé tartozik, akik tájékozottak az irodalomelmélet területén, ismerik, követik annak eredményeit, s irodalmi művekről írván a maguk módján applikálni is tudják ezeket az ismereteket. A *Milétoszi kumisz* szövegeinek szokatlansága tehát részben abban áll, hogy miközben szerzőjük ellenszegül az elmélet(ek)nek, azok rajta is – stílusán és interpretációs módszerein – láthatóan nyomot hagynak. De költői énjét elnyomni nem képesek, s ez mindenképp az elemzések javára válik.

A Tőzsér-írások másik jellegadó vonása (s ez ismételten esszészerűségüket húzza alá), hogy szerzőjük kis helyen a legkülönfélébb elméleti és szépirodalmi kontextusokat mozgatja meg, mondhatni „ereszti egymásnak". Olyan, egymástól – korban, szellemiségben, alkatban, formátumban – különböző szerzők szövegeiben lel válaszokat egy-egy kortárs szöveg vagy szerzői életmű által felvetett interpretációs kérdésekre, mint például Dante, Gadamer, Apollinaire vagy Szilágyi N. Sándor. Tipikus példának mondható ebből a szempontból a Tandori-dolgozat, mely a költői életművet – többek között – Wittgenstein-, Lyotard-, Eco- és Malraux-szöveghelyek felől kísérli meg értelmezni. Az egymástól többféle értelemben is távol eső, műfajban, stílusban is eredendően különböző írások kiragadott gondolatai az idézés, utalás és a parafrázis műveletei révén eklektikus, olykor már-már bizarrnak ható kollázzsá állnak össze. Furcsálljuk ezt a merész kontextus- és szólamváltásokkal járó szeszélyes kanyargást, ezt a „felelőtlen" közlekedést szerzők, korok, filozófiák és poétikák között. Az átkötéseket, a mellérendeléseket és a szerzői kommentárokat személy szerint olykor meredeknek érzem. Ahelyett azonban, hogy most azt latolgatnánk, „helyénvaló"-e az adott szituációban ez vagy amaz kritikus, filozófus, író mondatát idézni, tekintsünk úgy a Tőzsér-esszék e jellegadó vonására, mint az olvasás asszociatív műveleteit, az értelmezés tapogatózó eljárásait leképező struktúrára. Innen tekintve a tőzséri írásmód játékos jellegére derül fény, arra az alapvonására, hogy e szövegek szerzője előszeretettel és kedvvel olvas(tat) egybe különböző teoretikus, bölcseleti és szépirodalmi textusokat, pontosabban: gyakran használja őket a felvezető részekben ugródeszkaként, majd később hívószóként személyes olvasata kifejtéséhez.

S ez volna a harmadik karakterisztikus jelenség, melyet szeretnék kiemelni Tőzsér kötetével kapcsolatban: számos szövegének hátterében a személyes olvasat, az egyéni értékítélet és a mindenkori kanonikus pozíciónak feszültségteli viszonya húzódik meg. És erre nemegyszer a szerző maga is reflektál, amikor a kettőt szembesíti, ütközteti egymással. Az élesebben fogalmazó írások kimondottan abból az indítatásból születnek, hogy megkérdőjelezzék a kanonikus olvasatok jogosultságát, illetve „faragjanak" valamit azok sarkosságán (lásd pl. a Nagy Lászlóról, Illyés Gyuláról szóló cikket). „Az esztétikai hatás nem azonos a fejlődéstörténeti hellyel", és az „időszerűség, illetve az elavultság mindig a kutató távlatának a függvénye" – írja Szegedy-Maszák Mihály (*A kánonok szerepe az összehasonlító kutatásban).* Tőzsér is tudatosítja ezt. Azon túl, hogy felidézi és jelenetezi a szövegekkel való személyes találkozás alkalmait, és beszél azok irodalom- és életformáló hatásáról, mindig ott a konkrét példa (vers, versszak), amin keresztül ezt demonstrálja. Ez olykor azzal jár, hogy kénytelen felülbírálni önmaga korábbi véleményét.

Tőzsér esszéi tehát azt a folyamatot teszik láthatóvá, ahogy az olvasóban egy-egy vers, egy-egy költői oeuvre éli a maga saját, a fennálló kánonokkal nem mindig harmonizáló életét. Erre pedig érdemes újra és újra figyelmeztetni.

Benyovszky Krisztián

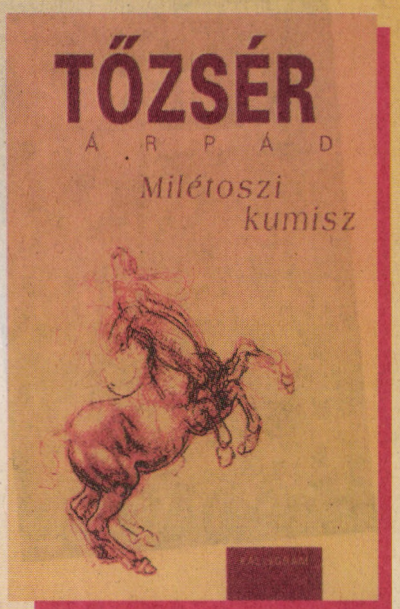

Tőzsér Árpád
Milétoszi kumisz
Kalligram
A Kossuth-díjas költő, műfordító és irodalomtudós utóbbi években született tanulmányai, kritikái, jegyzetei az uralkodó iskolák között nyílt teret célozzák meg, a kötet tehát ilyen értelemben is szintetizáló törekvés eredménye. Irodalmi köztes volta mind az elemzett művek kiválasztásában, mind pedig vizsgálatában és értékelésében tetten érhető.
Kötve, 216 old., 12x18,5 cm
bolti ár: 210 Sk
kedvezménnyel: 189 Sk

Tanulmányok költőportrékhoz

Tőzsér Árpád a legelszántabb kísérletező költők közé tartozik. Új könyvének két ciklusa alapvetően eltérő poétikai eljárások szerint szerveződik – olvasom az *Élet is Irodalom* Ex librisében Bodor Béla tollából. S azonnal beugrik Esterházy rólam írt mondata az Escorial-gyűjtemény címoldalán. S tüstént a döbbenet: ezek szerint mi, annyiszor margóra utalt felvidékiek lennénk a magyar költészet legelszántabb kísérletezői? Annyi bizonyos: az utóbbi fél évszázad legtöbb újdonsága a magyar irodalomban a mai Magyarország határain túlról jött: Párizsból, a Vajdaságból, itt-ott Erdélyből és igen, még tőlünk, a Felvidékről is. A mi Tőzsérünk annyival tett még rá a lapátra, hogy az ő kísérletező kedvét ráadásul még siker is koronázza (ellentétben más kísérletezőkkel, mondjuk, Erdély Miklóssal, Bakucz Józseffel vagy a magyar műhelyesekkel). Ezt a huszárvágást legföljebb csak épp Esterházynak sikerült fölülmúlnia, ti. hogy az avantgárd kísérletezést tömegsikerré varázsolta. (Igaz, a *Harmonia Caelestis* kötőnőviszonyban sincs a legmodernebb Esterházy-opusokkal, *A próza iszkolásá*val vagy a *Fuharosok*kal.)

Ma, 2004. október 6-án, amikor e sorokat írom, Tőzsér Árpád a 69. születésnapját ünnepli. S belép hetvenedik évébe, egyben életének nyolcadik évtizedébe. Hihetetlen. Elnézést a közhelyért, de nem az a hihetetlen, hogy hetvenéves lesz tüstént, hanem az, hogy a jubileumot ilyen elszánt kísérletező kedvvel éri meg. S épp most, kísérletező kedvének tetőpontján aratja a legnagyobb elismeréseket: Kossuth-díj, Štúr-érdemrend (micsoda párosítás!), díszpolgárság és a többi. E sorok írója, mint köztudott, a hatvankilenc évből majd ötvenet együtt élt meg jubilánsunkkal. Sokszor harcoltunk együtt, gyakran egymás ellen, de pályánk elválaszthatatlan egymástól. Még úgy is, hogy Tőzsért annyi sikerélmény éri, mint engem sikertelenség, s ezt nem irigységből mondom, még ha irigységre lenne is okom. Hanem azért, mert neki is azt köszönhetem meg, amit a minap Esterházynak, hogy sikerükkel nyilván ők törik előttünk, sikertelen kísérletezők előtt az utat, s nemcsak azzal, hogy rólam például épp ők ketten írták a legelismerőbb sorokat, hanem azzal elsősorban, hogy sikerükkel ráirányítják talán olyanoknak is a figyelmét a modern irodalomra, akik egyébként nem is hallanának arról, hogy létezik ilyesmi.

Különösen érvényes ez a költő s egyben irodalomtudós Tőzsérre, aki ez adottságát nemcsak elméleti, irodalomtörténeti-kritikai munkáiban gyakorolja, hanem lírai munkáiban is. *Tanulmányok költőportrékhoz* – hirdeti az új kötet címe, mely alcíme szerint *Új és kevésbé új versek a versről és költőkről.* Az igazi meglepetés tehát, bizony-bizony korántsem az, hogy hatvankilenc éves, hanem hogy egy majdnem hetvenesztendős nagy öreg nekirugaszkodik, s nemcsak egyszerű zsurnálkritikákban vagy akár tudós tanulmányokban áll neki megfejteni kortársai életművét, hanem egy lélegzettel belebújik mindannyiuk bőrébe, s írja helyettük a verseket is. S nemcsak a kortárs Orbán Ottó, Bertók László, Petri György vagy Oravecz Imre maszkját ölti magára, hanem a nála fiatalabb Kukorelly Endre, Rakovszky Zsuzsa vagy a hozzá képest „tinédzser" Tóth Krisztina vagy Borbély Szilárd maszkját is. S ami a legmeglepőbb eredménye az egész tranzakciónak: a parodizált költőkről (a paródiának nem a mai, hanem az egykori, bachi, händeli értelmében) nem az derül ki, hogy milyen nagy, különálló, másokkal összetéveszthetetlen individuumok, hanem épp az ellenkezője, ti. hogy a mai magyar költészet még legjellegzetesebb képviselőiben is milyen szürke, milyen egyhangú líra. Mintha az egész Tőzsér köpönyegéből bújt volna ki, amint az orosz irodalom a Gogoléból vagy az amerikai Mark Twainéből. Tudom persze, hogy túlzás, amit állítok, de sok igazság van benne. S elsősorban az, hogy erre fényt valóban csak egy Tőzsér kaliberű költő-esszéista vethetett.

„A sikerületlenségek, hibák, üresjáratok maguk is közölnek valamit, rámutatnak valamire az életmű vagy az irodalmiság egészében – állítja Bodor Béla idézett Ex librisében, majd így fejezi be: – Ez a magyarázata annak, hogy míg Tőzsér igen ritkán ír remekművet, addig könyvei egészükben véve izgalmasak, maradandó olvasmányélményt adnak. És ez alól ez a legújabb sem kivétel." E szentenciákkal csak részben tudok egyetérteni. (Mert – teszem azt –, mi az, hogy remekmű? Homéroszi, goethei mértékben gondolt remekműről van szó, vagy megelégszünk Pilinszkyvel, Nagy Lászlóval is?) Azt viszont tanúsíthatom, hogy Tőzsér versei – melyeket rendszerint kéziratban látok – korántsem mutatkoznak meg úgy önmagukban, mint kötetekbe ágyazva. És ez alól, bizony, ez a legújabb kötet, a *Tanulmányok költőportrékhoz* sem kivétel.

Cselényi László

Mintha erdei állat volna és angyal
Nap Kiadó
Az életműsorozat zárókötete, a szerző versfordításai. Címét kedvére, kezére játszva Hamvas Béla találta ki az észak felé kiterjesztett Közép-Európában honos ember-alatti és ember-feletti lény jellemzésére.
Fűzve, 123 old., 15x25 cm
bolti ár: 110 Sk **kedvezménnyel: 89 Sk**

Finnegan halála
Kalligram
A Tőzsér-versek hőse a néhai Tim Finnegan kőműves, ír vásári dalocskák bohókás figurája, akit egyszer már James Joyce feltámasztott. Szegény Finnegan a Tőzsér-kötetben is reménytelenül meghal.
Fűzve, 64 old., 14,6x14,6 cm
bolti ár: 110 Sk **kedvezménnyel: 89 Sk**

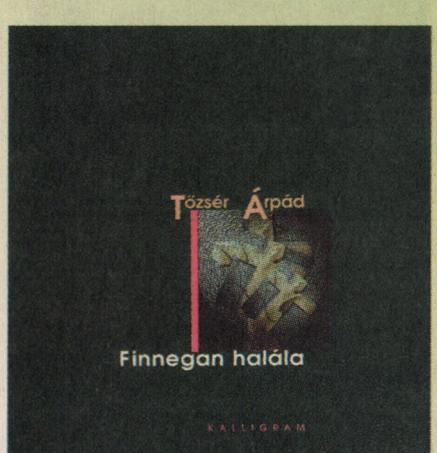

Duba Gyula
Szerelmes földrajzom
Felvidéki őrjárat
Madách-Posonium
Kötve, 72 old., 17x24 cm
bolti ár: 240 Sk

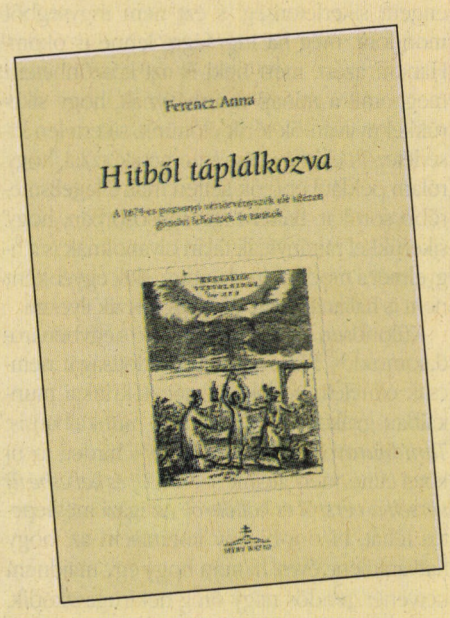

Ferencz Anna
Hitből táplálkozva
Az 1674-es pozsonyi vértörvényszék elé idézett gömöri lelkészek és tanítók
Méry Ratio
Fűzve, 128 old., 13,3x20 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 150 Sk

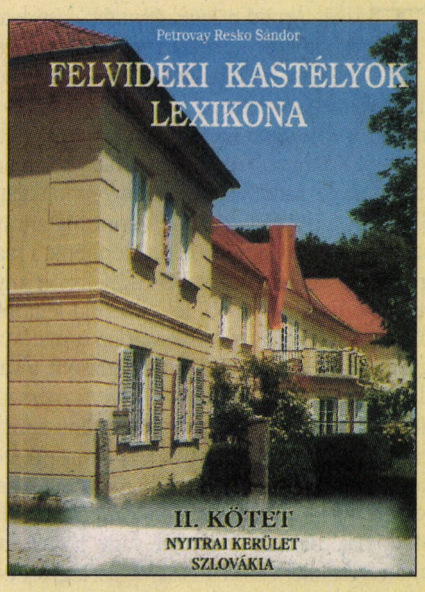

Petrovai R. Sándor
Felvidéki kastélyok lexikona II.
KT Kiadó
Kötve, 306 old., 15,2x21,2 cm
egyezményes ára: 392 Sk

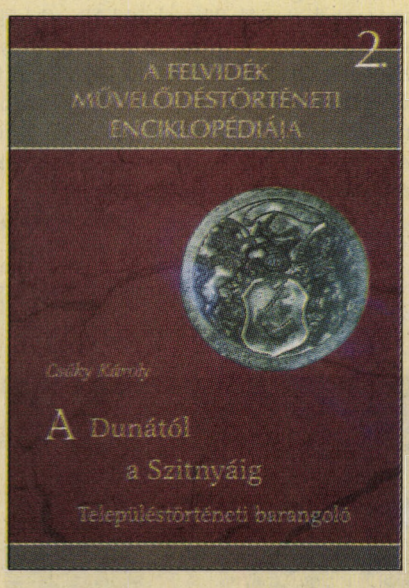

Csáky Károly
A Dunától a Szitnyáig
KT Kiadó
Fűzve, 354 old., 14,8x21 cm
egyezményes ára: 399 Sk

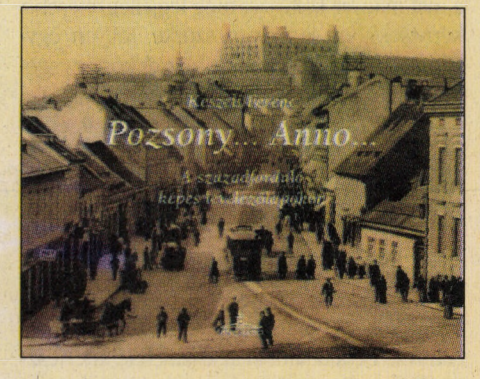

Keszeli Ferenc
Pozsony... Anno...
A századforduló képes levelezőlapokon
Méry Ratio
Kötve, 184 old., 31,5x19,5 cm
bolti ár: 790 Sk
kedvezménnyel: 750 Sk

Puntigán József
1848 losonci emléke(zése)i
Plectrum
Fűzve, 156 old., 15x20,8 cm
bolti ár: 140 Sk
kedvezménnyel: 130 Sk

HELYTÖRTÉNET

Szénássy Árpád
Felvidéki Árpád-kori templomok lexikona II.
KT Kiadó
Kötve, 94 old., 15,2x21,6 cm
egyezményes ára: 257 Sk

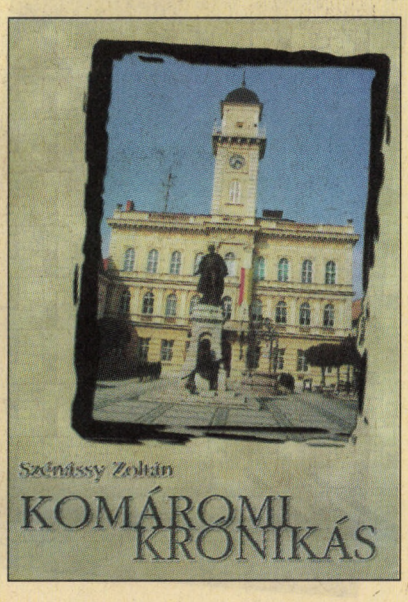

Szénássy Zoltán
Komáromi Krónikás
KT Kiadó
Fűzve, 328 old., 14,6x21 cm
egyezményes ára: 201 Sk

A *Klára* nyelve

György Norbert első (és remélhetőleg nem utolsó) regénye mindenekelőtt azok számára igazán élvezetes olvasmány, akik az irodalom nyelvét nem okvetlenül a *Nyelvművelő kéziszótár* irányelvei alapján képzelik el. Való igaz, a nyelvrontás manapság poétikai kategóriává nőtte ki magát, s aki olvasott már Parti Nagyot vagy Kukorellyt, az efféléken már nem is lepődik meg igazán. A „hibás" szórend, egy idegen nyelv nyelvtani szabályaihoz igazodó szerkezet vagy a direkt szókölcsönzés éppúgy a kortárs irodalom „lentebb" stíljének jellemzői, mint a trágárságok és az egyéb beszélt nyelvi fordulatok. Persze önmagukban ezek még nem képviselnek értéket, s valójában nagyon is értenie kell a mesterséghez annak, aki megkísérli kiaknázni a bennük rejlő költői potenciált. Elsősorban ez alapján merem állítani, hogy a pályakezdő regényíró talán legnehezebb feladatát – hogy megtaláljon vagy inkább létrehozzon egy autentikus nyelvet – György Norbert sikerrel oldotta meg. Mi több, mindezt olyan természetességgel tette, hogy kétségessé válik vele kapcsolatban a „pályakezdő" jelző emlegetése. Érdemes hát megnézni közelebbről, milyen is az általa működtetett nyelv.

Az igazat megvallva, Parti Nagy és Kukorelly nevének felidézése György regényével kapcsolatban némiképp félrevezető lehet. Nem kizárt ugyan, hogy művészetük hatással lehetett a *Klára* írójára, előképek gyanánt én mégis inkább másokat említenék. Mindenekelőtt Grendel Lajost, Czakó Józsefet és Győry Attilát. Természetesen szó sincs arról, hogy György prózája ezeknek valamilyen szintű utánzata lenne, hiszen – ahogy mondtam – szuverén írói nyelvet és világot teremtett. Mi értelme hát az efféle névsoroknak? Elismerem, hogy listám ellenőrizhetetlen, de úgy vélem, mégsem teljesen önkényes, sőt nagyon is szükségszerű. Jól ismert tapasztalat, hogy az olvasó aktuális olvasmányát óhatatlanul hasonlítja korábban olvasott (és a memóriában tárolt) szövegekhez. György Norbert lendületes írásmódja sokban emlékeztetett a Czakóéra, témaválasztása Győry legutóbbi regényére (szerelmi háromszög, Pozsony stb.), egyes részei pedig Grendel ironikus kiszólásaira („Tudom, komám, sóhajtotta az Ikrek, csak a lobbi mindenütt, csak a seggnyalás [bocsáss meg, komám, nem akartalak megbántani, semmi baj, komám]...").

Nyilván az sem véletlen, hogy mindhárom író valamilyen módon kötődik a – mondjuk így – Felvidékhez mint irodalmi tájhoz. Ez a kötődés György regényében már a legelemibb, nyelvi szinten tetten érhető. A történet „Bratislavában" játszódik, a főszereplőről megtudjuk, hogy „Fiľakovóról" származik, a narrátor pedig olykor podnyikokról és bufetyákokról beszél. Mégsem lehet azt állítani, hogy a regény nyelve „szlovákiai magyar" nyelv. Mégpedig azon egyszerű oknál fogva, hogy a *Klára* nyelve sehol másutt nem létezik, csupán a *Klárában.* Bizonyos tekintetben ugyan hasonlít a szlovákiai magyarok (egy része) által beszélt nyelvhez (olyanokra gondolok, mint: „El kéne menni enni venni valamit", „nálam az oszt nem oszt, nem szoroz"), alapjában véve azonban mégis más. A *Klára* nem egy régió regénye, és még csak nem is egy városé. Lapjain nem a valóságos Pozsony jelenik meg, hanem egy idegen nyelvi tájék: Bratislava. Persze könnyen meglehet, hogy a Galerka, Vrakuňa stb. nevek sokaknál nem az idegenség, hanem – éppen ellenkezőleg – az ismerősség tapasztalatát hívják majd elő. Mint ahogy olvasói ízlés függvénye az is, hogy az olyan írói leleményekről, mint a „(kyrie)leiszom magam", „halszagúan vérszegény" vagy „mellei (...) mint két ringó sztár" melyik minősül frappánsnak, és melyik fárasztónak.

Remélem, az elmondottak nem keltik az olvasóban azt a téves benyomást, hogy a *Klára* nyelve csakis önmagáról és önmagának szól, s hogy a recenzens csak azért fókuszált erre, mert a regény többi összetevője kevésbé érdekes. Az időkezelés és a szöveg narratív felépítése ugyancsak megérne egy misét. Az ismétlések, az előre- és visszautalások vagy a szabad függő beszéd alkalmazása legalább annyira érdekfeszítő kérdéseket vet fel, mint maga a téma, amit a regényt idézve ekképp foglalhatunk össze: „szerelmesnek lenni egy Klárába, Bratislavában."

Keserű József

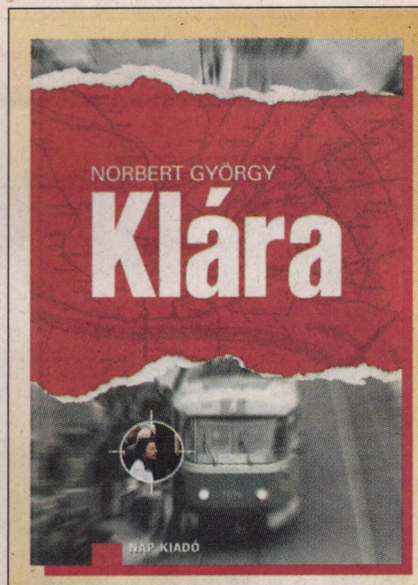

Norbert György
Klára
Nap Kiadó
A regény főszereplője egy vidékről Pozsonyba került fiatalember, aki revizorként keresi kenyerét, s munkája végzése közben ismeri meg későbbi végzetes szerelmét. György Norbert dinamikusan pergő, humoros, nyelvében is leleményes prózája a legszerteágazóbb olvasói elvárásoknak is eleget tesz.
Kötve, 256 old., 13x18 cm
bolti ár: 230 Sk **kedvezménnyel: 210 Sk**

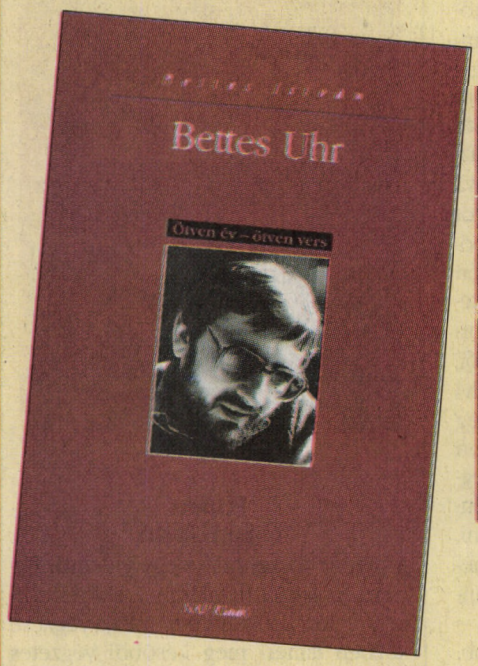

Bettes István
Bettes Uhr
Nap Kiadó
Fűzve, 104 old., 12x18 cm
bolti ár: 130 Sk
kedvezménnyel: 109 Sk

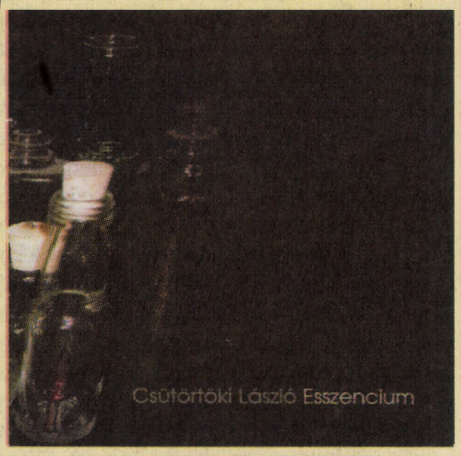

Csütörtöki László
Esszencium
KT Kiadó
Kötve, 54 old., 15,5x15,5 cm
egyezményes ára: 108 Sk

Jász Attila
A szökés gyakorlása
Kalligram
Kötve, 152 old., 15x16,2 cm
bolti ár: 250 Sk
kedvezménnyel: 220 Sk

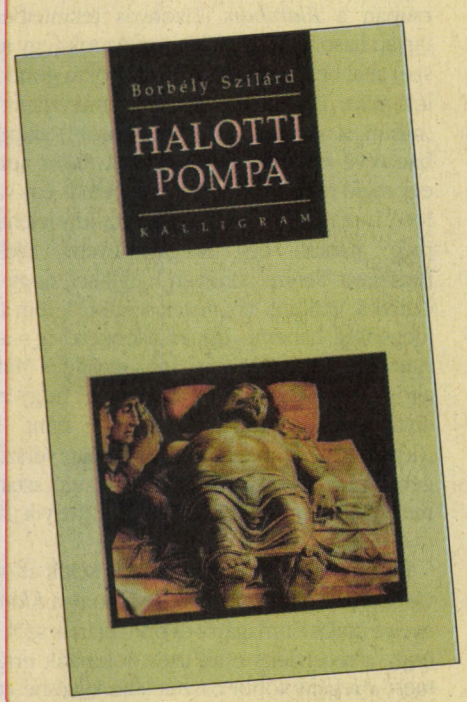

Borbély Szilárd
Halotti pompa
Szekvenciák
Kalligram
Kötve, 128 old., 12x19,4 cm
bolti ár: 250 Sk
kedvezménnyel: 220 Sk

Fellinger Károly
Fészek az égen
Lilium Aurum
Kötve, 96 old., 13,2x18,2 cm
bolti ár: 168 Sk
kedvezménnyel: 150 Sk

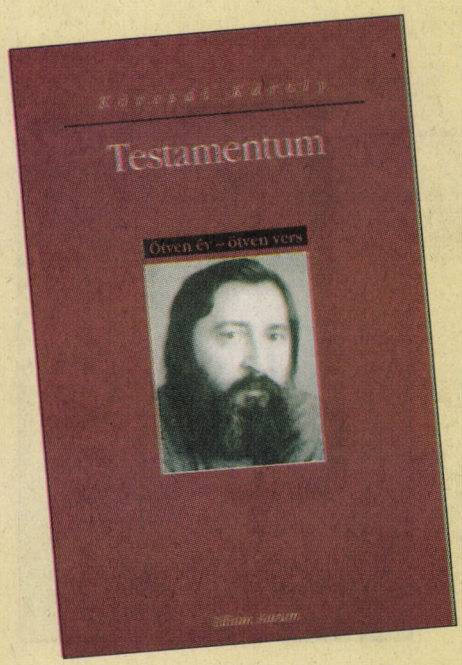

Kövesdi Károly
Testamentum
Lilium Aurum
Fűzve, 96 old., 12x18 cm
bolti ár: 99 Sk
kedvezménnyel: 89 Sk

Emberibb a szellem, mint a test

Meg kell vallanom, az első benyomásom az volt, nem tudok én mit kezdeni ezzel a kötettel. Hiányoztak a hasonlatok, a képek, a líraiság, túl prózainak hatott egy-egy sor. Ráadásul a következőképpen indít: „költők kincsei / elcseni / a próza most túl lassú neki / idő nincs pepecselni / csak dühbe gurulni" (*A bőr alatt halovány árnyék*).

Mikor később újra kezembe vettem, észrevétlenül olvastatták velem magukat a sorok. Belopóztak gondolatvilágomba. Csak olvastam, s közben zenét hallgattam. Vagy nem is hallgattam. S ha hallgattam is, nem vettem észre, hogy hátam mögött egy időre kihagy. Mármint a zene. Fantáziám szabadjára engedtem, tán a versek késztettek: mögöttem nyitva állt a zongora, mint az ágy, amelyet szétdúlt az alvó, aki nem mer egészen felébredni, mert fél szembenézni a valósággal. A versek teremtette világgal. Keserűség és élni akarás együttes hatása.

Győre Balázs *Megszakítottam egy regényt* című verseskötetét elolvasva számomra visszatért a költő, telve Isten-felfedezésével és hivatásával. Így okoskodom magamban, de ahogy újból végigszaladok azon, amit a kötet olvasása közben kijegyzeteltem, egyszerre heves ellenkezés kel életre bennem: igen, vannak természeti törvények, és van a költészet, az igaz. De azért van-e az olvasó, egyenként és összesen, hogy gondolkozás nélkül elfogadja és betöltse a poétika természeti törvényeit, amelyek a testé és a testi ösztöné? Ez itt a kérdés. A versről kell (vagy lehet-e) beszélni? Na, és ez is kérdés.

„kétezer éve ismerlek / (mondtad) / ezért hiányzom / ha nem írsz / (mondtad) / nem gondolkodom // (ha) írsz / tehát (csak akkor) gondolkodom // nem mondtam semmit / leírtam" – olvasom a *[kétezer éve ismerlek]* című költeményben. Bolond vagyok talán, gondolom magamban, hogy még fel is teszem a kérdést. A napnál is világosabb, hogy nem azért van az olvasó, egyenként vagy együttvéve, hogy gondolkodás nélkül elfogadja és betöltse a verseket a fejébe, amelyek egyébként is a testé és a testi ösztöné – persze a versszerető számára. Sőt minél emberibb, annál inkább nem azért van! Mert emberibb a szellem, mint a test. Győre világos, képzavarok nélküli világot teremt maga köré. Átélni lehet azt csupán. S ez éppen elég. Adhat többet költő olvasójának? Nem hiszem. Sorai mindent felkínálnak: életet, halált, színt, érzést.

Mit jelent hát Győre verseit olvasni? Felfedezni, végigjárni, megvizsgálni, szemrevételezni, fürkészni. E tekintetben alighanem joggal beszélhetünk a vers olvasatáról. S mi az olvasás, ha nem kapcsolatteremtés a jelek közt, a jeleket szöveggé szervező mondatszövedék vezetésével. Felmerül tehát a kérdés: mi teszi a verset olvasni való szöveggé (vagy a szöveget olvasni való verssé)? Ha azt felelem: mindaz, ami a képmást képkompozícióvá fogja össze, nem azért teszem, hogy egy olyan válasz késztetésének engedjek, amely Győre verseinek merőben formai jegyeire korlátozódik, s amely lehetőséget ad arra, hogy struktúráról beszéljünk. Nem vitás, a leírt benyomásnál minden mennyiségi kapcsolat fontos. E formai, végső soron a költő és olvasói közötti kapcsolatok nem mellékesek, de jelentőségük épp abban áll, hogy összjátékuk másfajta kapcsolatokat eredményez – megítélésem szerint jelentéses kapcsolatokat. Győre versei mozognak, s mindez a sorok bámulatra méltó rejtélyének köszönhető. A vers önmagán kívülre küld jelet. Olykor bennünket néz, máskor befelé fordul, amit nem tehetne meg, ha nem lépne ki a kötetből; van, hogy vándorol és sehol sem állapodik meg; s van, hogy egy másik versszel találkozik, gyöngéden vagy elcsodálkozva...

Az olvasó örömest végezne gyakorlatokat, hogy megfejthesse a titkát.

Győre pedig emberi. Túlságosan is az. A maga Ottlik-rajongásával együtt. Északról déli irányba nyújtózott szét bennem. Erdős hegyek alatt kezdődött, és lefutott a völgybe. Tandori Dezső írta róla: „Győre minden könyve pokolian jól meg van írva, azaz úgy van, ahogy ezt Győre Balázstól ezt már el is várjuk." Nem tudok én sem többet mondani.

Turczi Árpád

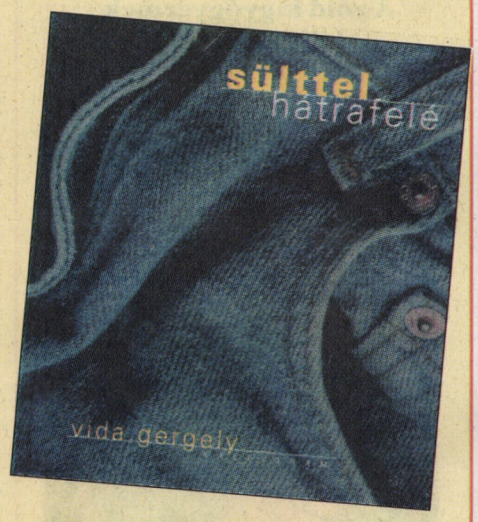

Vida Gergely
Sülttel hátrafelé
Kalligram
Kötve, 72 old., 15x16,2 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 160 Sk

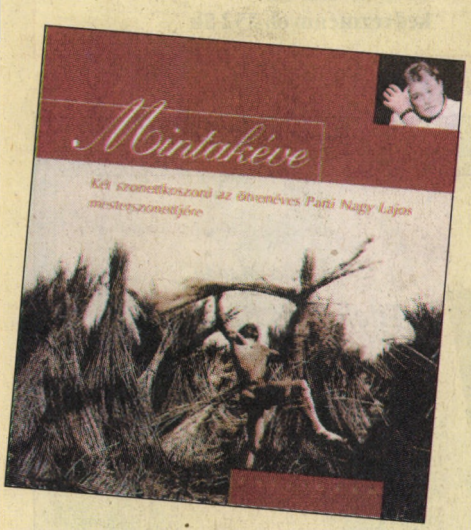

Mintakéve
Kalligram
Kötve, 72 old., 15x16,2 cm
bolti ár: 120 Sk
kedvezménnyel: 100 Sk

Győre Balázs
Megszakítottam egy regényt
Kalligram
Kötve, 136 old., 12x19,5 cm
bolti ár: 250 Sk
kedvezménnyel: 190 Sk

IFJÚSÁGI ÉS GYERMEKIRODALOM

Haraszti Mária
A Piros rét meséi
AB-ART

A szerző harmadik mesekönyve iskolába igyekvő és kisiskolás gyerekeknek íródott, kaland és jókedv vár az olvasókra egy nem mindennapi réten.

Kötve, 64 old., 21x29 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 140 Sk

Mirtse Zsuzsa
Égforgató csodagyűrű
Méry Ratio

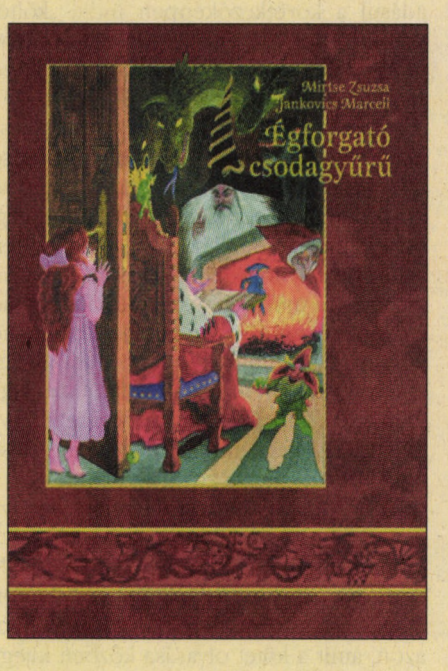

A szerző harmadik kötete olyan mesevilágot mutat fel, amely a magyar klasszikus népmesehagyomány és a modern törekvések ötvözetének ellenpólusaiból kristályosodik ki. A kötetet Jankovics Marcell illusztrációi teszik még élvezetesebbé.

Kötve, 184 old., 17x24 cm
bolti ár: 690 Sk
kedvezménnyel: 650 Sk

Vajkai Miklós
A zöld kígyógyermek
Lilium Aurum

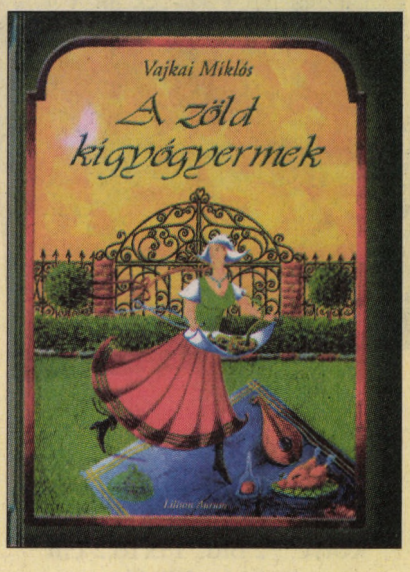

Vajkai Miklós meséi a Csallóközben még ma is élő népmesékből, mítoszokból, hiedelmekből, tündértörténetekből táplálkoznak. A húsz kis történet világát ennek megfelelően varázslók, boszorkányok, pásztorok, zsiványok népesítik be. A kötetet Takács János színes festményei teszik még varázslatosabbá.

Kötve, 104 old., 14,8x20,7 cm
bolti ár: 280 Sk
kedvezménnyel: 252 Sk

Nyerteseink

Szeptemberi feladványunkban két szerző nevére és idézett művük címére voltunk kíváncsiak. A verset, mint azt nagyon sokan helyesen megfejtették, Hodossy Gyula írta, címe: A szél henyél. Kovács Magda Titokzatos tücsökzene c. kötetének (a Méry Ratio ajándékának) nyertesei: Császár Ilona, Hanula Imre, Lelkes Ágnes.

Legtöbb olvasónknak a címoldalon közölt hosszabb próza felismerése sem okozott gondot, a részletet valóban Móricz Zsigmond Életem regényéből vettük. Magyarics Ferenc Életemből c. könyvét (a Lilium Aurum ajándékát) küldjük Bán Editnek Rimaszombatba, Galgóczi Teréznek Párkányba és Taliga Árpádnak Zselizre.

Mindenkinek gratulálunk, jó olvasást kívánunk.

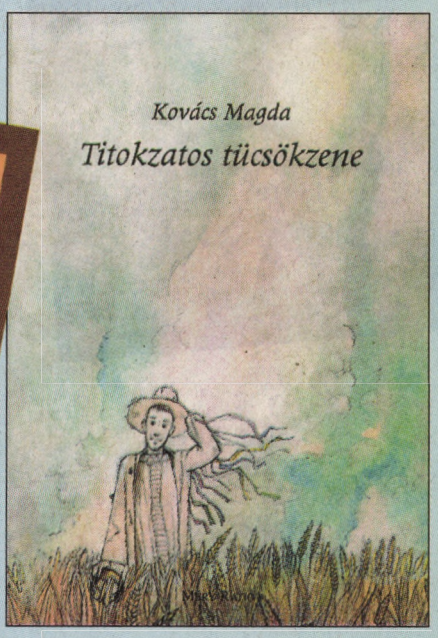

Mesés múlt

Kulcsár Ferenc az *Ördögszekér* című kötetében feltűnően nagy hangsúlyt fektet arra, hogy olvasójának pontos információt adjon a kötet mibenlétéről. Az érdekes, titokzatos főcím mellett az alcím közli a három legfontosabbat, ami akár egy jó újsághír alapkövetelménye is lehetne: mi? hol? mikor? Azaz hogy ne csigázzam feleslegesen az érdeklődést: *Bodrogközi legendák, mondák, regék és hiedelmek a honfoglalástól a huszadik századig* – ez az alcím pontos hangzása. Így az olvasó már a belső címlapon pontosan tudhatja, mit fog olvasni. Hogy az író miért folyamodott éppen mondák, regék megörökítésére, afelől sem lehet semmi kétsége az olvasónak. Kulcsár Ferenc az esetleges kíváncsiskodást egy nagyon is személyes ihletésű előszóval elégíti ki, melyben választ ad az összes miértekre. A személyes kötődésen és érdekeltségen túl küldetésnek tekinti a szülőföld kultuszának ápolását, s e tevékenység legkézenfekvőbb módja számára a mesélés, a régi szájhagyomány rögzítése.

Maga a mesélés aktusa a legfontosabb a kötetben. A szerző részletesen kifejti, ki, mikor, milyen körülmények között, kinek meséli az elkövetkező történetet, mit kell a mesélő (és időnként a hallgató) személyéről tudni. Ez az írói megoldás sok esetben hosszú lére eresztett bevezetést eredményez, mely a történettel nem alkot szerves egységet. Nem annyira a szerkesztett szépirodalom, hanem inkább az eleven, kozmetikázatlan történetmondás felé hajlik a szövegek többsége, felidézve a régi idők hangulatát, mikor még volt idő és akarat a véget nem érő mesélésre, beszélgetésre, mely a 21.század emberének szinte ismeretlen tevékenység.

A harminc történet besorolásának, elrendezésének kritériuma az időrend, Árpád vezér korától a 20.század elejéig. Csaták, harcok, párbajok váltakoznak csodákkal, misztikummal, varázslattal és földi indulatokkal, érzelmekkel. Megelevenedett történelmi tények, helynévmagyarázatok fűszereződnek a bodrogközi nép furfangosságával, a minden helyzetben túlélni akarás sugallta leleménnyel. Leggördülékenyebbek a tündérmeseszerű történetek (*A kikosarazott király, A gyémántfésű, Ördögszekér*), valamint a hosszabb cselekménysort ábrázoló elbeszélések (Kígyókő, *A jáspiskövek, Czifra Gyuri*), ezeknek a lendületet az érdekfeszítő cselekmény adja. Más írások inkább anekdotaszerűek, egy-egy mulatságos vagy képtelen helyzet megörökítői (*A falu bikája, A cigány meg a toportyán*), vagy fontos helytörténeti adatokkal szolgálnak (Tokaj *megvétele, Pogánykút*), esetleg irodalmi emlékeket, himnuszokat, dalokat örökítenek meg (*A Mindenszentek temploma, Harcok a lápokban, Az amerikás legény*). A tematikailag rendkívül sokrétű és ezer árnyalatú könyv egységessé csak nagyon finom stilisztikája, igényes szókincse révén válik.

A kötet egyik legérdekesebb írása számomra az utolsó, a századelőn, feltehetően a gazdasági világválság idején játszódó történet (*Az amerikás legény*). Nem azért, mert időben közeli, hanem mivel egy jó dráma csírája. A magáról semmi hírt nem adó István váratlan hazatérése Amerikából, inkognitója, balga viselkedése, és a szülők hirtelen támadt agresszivitása a befogadott idegen iránt ellenállhatatlanul tragédia felé sodorja a végkifejletet.

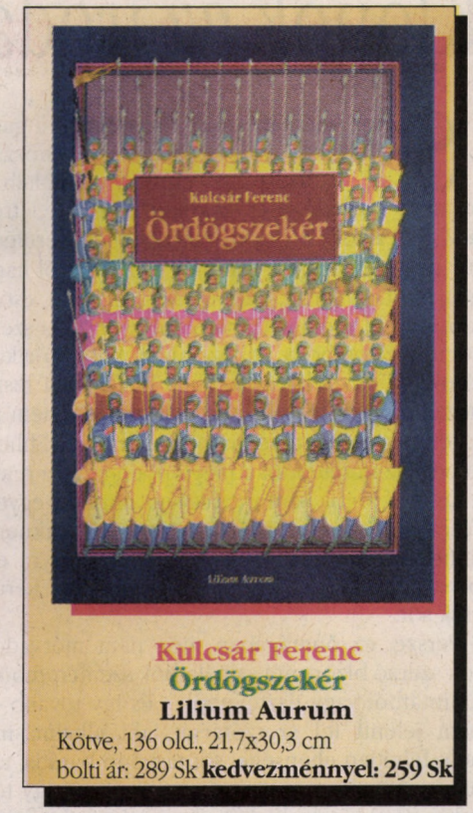

Kulcsár Ferenc
Ördögszekér
Lilium Aurum
Kötve, 136 old., 21,7x30,3 cm
bolti ár: 289 Sk **kedvezménnyel: 259 Sk**

Kulcsár Ferenc az *Ördögszekér* című kötetben a múlt felidézését, ébrentartását, megörökítését tűzte ki célul. Ennek a célnak meg is felelt. A többi már az olvasókon múlik. Reméljük, olyan természetesen épül tudatukba történelmünknek ez a néhány szeletkéje, mint ahogyan a szeletkéket a szerző kötetbe gyűjtötte.

Kozsár Zsuzsann

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árukon megrendelhetők.
1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (65 Sk).
Könyvtárak és iskolák, figyelem! 1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

Szerző(k) és cím(ek):

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

A megrendelő neve:

.....

Lakhely, utcanév, ház- és irányítószám:

.....
.....
.....

Postacímünk:
Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223
810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028
e-mail: distribucia@kalligram.sk

Klónok az irodalom piacán – 5.

Szerez szavunk szinonimasorában a gazdagodik, gyarapszik értelmű „hozzájut" és „szert tesz" éppúgy megtalálható, mint a gazdagít és gyarapít értelmű „létrehoz" és „alkot". S bizony, csak semmi kerülgetés: a sor eleje olyan rokonok társaságától hangos, mint: kaparint, happol, suvaszt, csen, csór, lop, szajréz, elemel. Látható, fura szerzet a szerző, úgy alkot, hogy ehhez-ahhoz, korábbi alkotásokhoz és alkotásrészekhez hozzájutva teszi hozzá a maga részét, igaz, másként tán nem is lehet; nem lehet a semmiből teremteni. Ehhez képest az irodalomban meglepően nagy a rend a szerzői jogok terén: csaknem minden egyes szerzeményhez tartozik egy szerző is, csaknem mindegyikhez csak egyetlenegy, botrányra és peres ügyekre a legritkább esetekben kerül csak sor.

Persze, ez önmagában még nem mérvadó, sok szerző bizonyára sajnálatból, szeméremből, tapintatból vagy tiszteletből – és így tovább – nem jelenti fel szerzőtársát, aki alkalmasint nem feltétlen ellensége, sőt tán épp barátja, tanítványa, tanára, rokona, ismerőse – és így tovább. Vagy a pereskedésnek nem látja értelmét, mint egyik egészen közeli ismerősöm, aki bizonyos helyzetekben azt szokta mondani, hogy „Akasszanak fel, ha értem." De nemcsak hogy szó szerint ezt mondta, ez az ő mondata, szavajárása volt – egészen addig (gimnazista koráig), mígnem azzal kellett szembesülnie, hogy Ignotus is ugyanezt a mondatot használta, sőt többek emlékezetében Ignotus sajnos épp ezzel a tőle kölcsönzött mondattal vált az Ady-irodalomban híressé... Veigelsberg Hugót (ő volt ugyanis felvett nevén Ignotus) perelni – akkor már, 1980 táján – nem látszott célszerűnek, s persze a plágium bizonyításának terhe is ismerősöm vállát nyomta volna. Nem mintha ez elviselhetetlenül nehéz teher lett volna, a szerzői jogokról szóló törvény 8. cikkelye szerint ugyanis „Ha a művet felvett néven hozták nyilvánosságra, a szerzői jogokat a szerző fellépéséig az gyakorolja, aki a művet először hozta nyilvánosságra". Ismerősöm azonban végül is – lévén, ez talán nem mellékes, szintén Ady-rajongó – nagylelkűen eltekintett szerzői jogainak érvényesítésétől, s nem fedte fel, hogy az idézett mondatnak ő a szerzője. Mivel kötélhúzásra nem került sor, lényegében szentesítette a fennálló helyzetet, hagyta, hadd gyakorolja Ignotus továbbra is a mondat szerzői jogait, s egy másik kedvelt mondatával („Fusson, akinek nincs bora") tért napirendre az elszerzés felett.

A szerző szerzői jogai fölött egyébként a szerzői jogvédő hivatal őrködik. Itt (Budán, a Mészáros Sándor utcában) történt meg ugyanazzal az egészen közeli ismerősömmel, hogy első tiszteletdíja felvételekor aláírattak vele egy nyilatkozatot, mely szerint ő azonos azzal a személlyel, aki a folyóiratban közölt írás alatt szerzőként tünteti fel magát. Aztán egy következőt is aláírt, mely szerint ha a hivatalban jelentkeznék egy másik, de ugyanilyen nevű személy ugyanezért a tiszteletdíjért, és ez a másik lenne a valódi szerző, akkor ismerősöm a felvett összeget visszafizetni köteles. (Aligha véletlen, hogy a hivatal a rendőr-főkapitányság tőszomszédságában áll.) Mivel a felvett összeg távolról sem volt akkora pénz, hogy felvethette volna ismerősömet, évekig türelmetlenül és mindhiába várta, ki lesz az a magát az ő írása szerzőjének feltüntető valaki, akivel ily módon (ezen az áron) megismerkedhet: egy kapzsi névrokon, egy titkos hódolója, aki képes volt az ő nevét felvenni, egy új rablója a szónak, maga a Szerzőfejű Nagyúr – és így tovább. (Persze, Ignotus jutott eszébe elsőként, de a Nyugat 1949-ben elhunyt főszerkesztője ekkor már, sajnos, nem jöhetett szóba.)

Az olvasó számára szerencsére a mű az elsődleges, nem a szerző – hiszen műveket (mondatokat) olvasunk, nem szerzőket –, legalábbis ha jó mondatokra és jó művekre gondolunk. És ugyan kinek volna kedve rosszakra akárcsak gondolni is? „A tökéletest keressük mindannyian – s nem találván meg a műben, legalább a művészben szeretnénk megtalálni. Shakespeare darabjainál bezzeg mindegy, hogy Shakespeare írta-e őket vagy Bacon" – írja egy helyütt Karinthy Frigyes (*Holnap reggel. Tragikomédia három felvonásban. Előszó. Nyugat, 1915*). Ha ugyan valóban ő ennek az idézetnek a szerzője. Merthogy a legújabb kutatások fényt derítettek rá, hogy Karinthy műveit nem is Karinthy, hanem egy másik ember írta (akit egyébként szintén Karinthynak hívtak).

Csanda Gábor

Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1

Könyvről könyvre

Ha szeret olvasni, s van véleménye az olvasott műről, most könnyen gyarapíthatja házi könyvtára állományát pusztán azáltal, hogy másokkal is megosztja véleményét. Beszámol az elolvasott könyvről, és másik könyvre tesz szert. Elég, ha megírja, miről szól a könyv s miért tetszett, írását a Könyvjelzőben legközelebb viszontláthatja, s jutalmul könyvet választhat.

A verseny feltételei nagyon egyszerűek: ismertesse a Könyvjelzőben fellelhető (a melléklet bármelyik számában borítóval és ármegjelöléssel szereplő) kiadványok közül azt, amelyiket volt módja olvasni, s elnyerte tetszését. A könyvismertető terjedelme ne legyen több tíz sornál! Ne felejtse el feltüntetni nevét és a címét, továbbá azoknak a könyveknek a jegyzékét (fontossági sorrendben), amelyek közül nyereményét kiválasztjuk. **(A szerk.)**

KÖNYVJELZŐ

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

www.ujszo.com

Megjelenik havonta egyszer

Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor

Levélcím: Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1

Villanyposta: konyvjelzo@poetic.com

E számunk szerzői:

Benyovszky Krisztián (1975) Madách-díjas irodalomtörténész (Érsekújvár),

Cselényi László (1938) József Attila-díjas költő, műfordító (Pozsony),

Dusík Anikó (1963) irodalomtörténész, a pozsonyi Comenius Egyetem magyar tanszékének vezetője (Pozsony),

Keserű József (1975) irodalomkritikus (Komárom),

Kozsár Zsuzsanna (1970) író, szakíró (Kassa),

Kulcsár Ferenc (1949) Madách-díjas költő, szerkesztő, műfordító (Dunaszerdahely),

Németh Zoltán (1970) Madách-díjas irodalomkritikus, költő (Ipolybalog),

Turczi Árpád (1969) költő, szerkesztő (Mad)

A Könyvjelző legközelebb **november 18-án**, csütörtökön jelenik meg.